

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ

ΘΕΑΤΡΟ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ : ΖΑΝ ΠΩΛ
ΣΑΡΤΡ : **Τὰ Βρώμιμα Χέρια**

Ένα έργο πού νά έκφράζει τά βαθύτερα κοινωνικά κι' ανθρώπινα αίτήματα τής έποχής μας, ένα έργο πού νά μὴν εἶναι μόνο κήρυγμα ἢ μόνο ώραῖος λόγος, ένα έργο πού μέ τούς ἥρωές του νά ταυτιστοῦμε άμεσα ζωντανά.

Νά τί ζητάμε.

Καί νά τὸ τελευταῖο έργο τοῦ Ζάν Πώλ Σάρτρ τὰ Βρώμιμα Χέρια, όπου ἡ άπό σκηνης ανάπτυξη τοῦ φιλοσοφικοῦ πιστεύω τοῦ Σάρτρ, τής ύποχρέωσης δηλαδή τοῦ ανθρώπου νά διαλέγει κάθε στιγμή, νά έπωμίζεται σέ κάθε κρίσιμη περίσταση τήν εὐθύνη τῶν πράξεών του χωρίς τήν βολική και δειλήν άνάθεση τής εὐθύνης σέ κάτι προκαθορισμένο, σέ κάτι άναπόφευκτο δέν γίνεται πιά σέ σκελετό παρμένο άπό τίς Άρχαῖες Τραγωδίες (Μύθες) ἢ μόνο σέ ψυχολογικό επίπεδο όπως στο Κεκλεισμένων τῶν Θυρῶν οὔτε σ' ένα περιορισμένο θέμα (Εὐλαβικό Γύναιο), αλλά προβάλλεται μέ θέμα και πρόσωπα άπό τά πιό ζωντανά άπό κείνα πού άπασχολοῦν διαρκῶς τή σκέψη και τήν ζωή καθενός σημερινοῦ ανθρώπου σ' όποια μεριά τής γῆς κι' αν βρίσκειται.

Ό Οὔγκο, ένας νεαρός άριστοκράτης άηδιασμένος άπό τόν ξεπεσμό τής καπιταλιστικής κοινωνίας πού, όπως πιστεύει, έχει χάσει πιά τήν όρμή και τήν άγνότητα τῶν πρωτινῶν της χρόνων και κρατιέται μόνο χάρη σέ καλά

μονταρισμένες διοικητικές και κοινωνικές μηχανές, στρέφεται πρὸς τὸν κομμουνισμό και θέλοντας νὰ ἐξιλεωθῆι ἀπέναντι τῶν καινούργιων του συντρόφων γιὰ τὴν ἀνισότητα τῶν εὐκαιριῶν πὺ σημάδεψαν τὴ ζωὴ του και τὴν δική τους, ἀνισότητα πὺ δὲν παύουν νὰ τοῦ χτυποῦν, ζητάει νὰ δράσει.

Τοῦ ἀναθέτουν τὴν δολοφονία τοῦ Χαίντερερ, Γενικοῦ Γραμματέα τοῦ Κ. Κ. τῆς Ἰνδουρίας (μιας πολὺ διάφανης Οὐγγαρίας) πὺ εἶναι ἔτοιμος νὰ συμμαχήσει μὲ τὸ Σοσιαλιστικὸ και τὸ Μοναρχικὸ κόμμα και ν' ἀναλάβει μαζί τους τὴν διακυβέρνηση τῆς χώρας, ἐν ὄψει τῆς ἐπικείμενης εἰσόδου τοῦ Σοβιετικοῦ στρατοῦ, συνεργασία πὺ τὸ κόμμα δὲν ἐγκρίνει.

Διορίζεται γραμματέας τοῦ Χαίντερερ και πηγαίνει μαζί μὲ τὴ γυναῖκα του στὸ ἀπομακρυσμένο σπίτι πὺ ζεῖ ὁ Χαίντερερ μὲ μόνη συντροφιά τρεῖς πιστοὺς σωματοφύλακες. Εἶναι ἀποφασισμένος νὰ τὸν σκοτώσει μὲ πρώτην εὐκαιρία. Οἱ εὐκαιρίες του παρουσιάζονται ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη μὰ αὐτὸς διστάζει, γιὰτὶ ἔχει ἀρχίσει νὰ θαυμάζει και ν' ἀγαπάει τὸν Χαίντερερ.

Τῆ βραδυά ὁμως πού ὁ τελευταῖος συναν-
τιέται μέ τόν Διάδοχο τῆς Ἰλλυρίας καί τόν
ἀρχηγό τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος (πού σ' ὄλη
τῆ διάρκεια τῆς κατοχῆς συνεργαζόταν μέ
τούς Γερμανούς) γιά νά βάλουν τίς βάσεις τῆς
συνεργασίας, ἀποφασίζει νά τόν σκοτώσει
ἀκριβῶς τῆ στιγμή πού ἡ "Ολγα, μιὰ φανα-
τική κομμουνίστρια σταλμένη ἀπό τὸ κόμμα
νά πράξει ὅτι αὐτός διστάζει, δέν πετυχαίνει
καί τόν ἐξορκίζει νά δράσει γιὰτι ἀλλοιῶς
εἶναι ξεγραμμένος. Ἀλλά σέ μιάν ἐξήγηση
πούχει ἀργά τῆ νύχτα στήν κάμαρά του μέ
τόν Χαίντερερ αὐτός κατορθώνει νά τόν κάνει
νά δεῖ πόσο σωστή εἶναι ἡ ἀποψή του. Ὁ
Οὔγκο μετά ἀπ' αὐτή τήν ἐξήγηση μένει ἀφω-
πλισμένος καί σαστισμένος ἀπ' τήν ἀνώτερη
στάση τοῦ Χαίντερερ, ὡς τῆ στιγμή πού τόν
πιάνει νά φιλάει τῆ γυναῖκα του καί τότε ὄχι
ἀπό ζήλεια ἀλλά ἀπό μανία προδομένης πί-
στης τόν σκοτώνει.

Πάει φυλακή. Ὄταν ὁμως βγαίνει ἀπό τῆ
φυλακή μαθαίνει πῶς στό μεταξὺ τὸ κόμμα
ἔχει ἀλλάξει τακτική κι' υἱοθετήσει τήν ἀπο-
ψη τοῦ Χαίντερερ πού θεωρεῖται ἥρωας καί
βλέπει τῆ δολοφονία του σ' ἄν ἓνα βρωμερὸ
ἔγκλημα ζηλοτυπίας πού τὸ δράστη του εἶναι
ἀποφασισμένο νά ξεπαστρέψει.

Τότε ἡ "Ολγα πού στό σπίτι της καταφεύ-
γει ὁ Οὔγκο καί πού τοῦ ἔχει ἀδυναμία κατα-
φέρει νά τοῦ χαρίσουν τῆ ζωή, νά τόν ξανα-
πάρουν μάλιστα στό κόμμα ὑπὸ δοκιμήν, ἂν
ἀρνηθεῖ τόν παλιό του ἑαυτό, ἂν δηλαδή ξε-
χάσει πῶς καί γιὰτι σκότωσε τόν Χαίντερερ
καί ὑπακούει ξανά τυφλά στίς διαταγές τους.

Κι' ὁ Οὔγκο, ἀνάμεσα ἀπὸ μιὰ ζωή κατα-
δικασμένη σέ αἰώνια ὑποταγή σέ κελεύσματα
ὑπαγορευόμενα ὄχι ἀπὸ μιάν ἀναλλοίωτη
ἠθική γραμμὴ (κελεύσματα πού δέν ὑπαγο-
ρεύονται κ' ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδας
του ἀλλὰ μιᾶς ἄλλης ξένης χώρας κι' ἐδῶ

εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ Κ. Κ. ἀπὸ κάθε ἄλλο κόμμα πού δὲν ἔχει ἀρχετὰ τονίσει ὁ Σάρτρ), καὶ τὸν ἀφευκτο θάνατο (τὸ σπῖτι εἶναι ζωσμένο ἀπὸ συντροφους ὀπλισμένους), διαλέγει τὸν θάνατο.

Μ' ἓνα τέτοιο ἔργο, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ εἶναι ἄμεσο, ζωντανό, ἀπόλυτο. Φοβᾶμαι ὅμως ὅτι ἡ ταύτιση μὲ τοὺς ἥρωες δὲν ὀλοκληρώνεται γιατί ἡ ἀγωνία τῶν ἡρώων, ἡ δεινὴ τους ἀμφιταλάντευση διαρκῶς ἐξηγεῖται.

Ἐξηγεῖται πάρα πολὺ (τρεῖς καὶ μισὴ ὥρες), δὲν ὑποβάλλεται. Καὶ παρὰ τὶς δυὸ τρεῖς σκηνές, ὅπου μὲ μελοδραματικὰ μέσα ἐπιχειρεῖται μία ἐπιφανειακὴ κρούση τῆς ἀνθρώπινης εὐαισθησίας τοῦ θεατῆ, παραμελεῖται φοβερὰ ἡ σημασία τῆς ἀπλῆς ἀλλὰ ζωτικῆς, τῆς βαθύτερης ἀνθρώπινης συγκίνησης.

Ἄν αὐτὴ ὑπῆρχε θὰ σκέπαζε καὶ ὠρισμένες ἄλλες ἀτέλειες στὴ διαγραφὴ τῶν χαρακτήρων σὰν τὴν ἀσυγχώρητη ἀδιαφορία γιὰ ἓναν συνειδητὸ ἀρχηγὸ τῆς ὀλκῆς τοῦ Χαίντερερ, πού ἐνῶ βρίσκεται ἓνα βῆμα ἀπὸ τὴν πραγμάτωση τοῦ σκοποῦ του, διακινδυνεύει τὴ ζωὴ του, αὐτὸ τὸν ἴδιο τὸ σκοπὸ του, γιὰ νὰ μὴ θιγοῦν τὰ αἰσθήματα ἑνὸς ἀσήμαντου γι' αὐτὸν νέου.

Μὲ τὰ «Βρώμικα Χέρια» ὁ Σάρτρ ξαναγυρίζει τέλεια στὴ συνηθισμένη μορφή τῶν Γαλλικῶν θεατρικῶν ἔργων μὲ τὶς πολλές, πάρα πολλές ἐξηγήσεις, μὲ τὰ κηρύγματα καὶ τὴν ἔλλειψη κάθε ὑποβολῆς, ξεμακραίνει ἀπὸ τὴν μεστή, ἀδρὴ μορφή τῶν πρώτων τοῦ θεατρικῶν ἔργων ποὺ χωρὶς νὰ εἶναι ἰδιότυπο—ἢ πρωτοτυπία ἀνήκει στὸν Στρίνπεργκ—προσαρμοζόταν καλύτερα στὶς ἀπαιτήσεις τῆς νεώτερης δραματοποιίας.

Δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ καθορίσει τὴ μορφή τοῦ καινούργιου θεατρικοῦ ἔργου, τοῦ ἔργου ποὺ θὰ ἐκφράσει ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, μὰ σίγουρα αὐτὴ δὲν θὰ εἶναι ἡ μορφή τοῦ τελευταίου ἔργου τοῦ Σάρτρ. Γιατὶ ὅσο κι' ἂν ὠρισμένα στοιχεῖα μένουν ἀναλλοίωτα σὲ ἀριστουργήματα κάθε ἐποχῆς, ἡ ἔκφρασή τους γίνεται μὲ διαφορετικὰ κάθε φορὰ μέσα καὶ ὅπως δὲν μπορούμε νὰ βάλουμε κρασί νέο σὲ παλιὸν ἀσκό, ἔτσι καὶ δὲ μπορούμε νὰ ἐκφράσουμε τὶς ἀγωνίες μας καὶ τὸ πιστεύω μας μὲ τὴ μορφή ποὺ ἐξέφραζαν τὰ δικά τους ὁ Οὐγκώ, ὁ Ὀνὲ οὔτε καὶ ὁ Ίψεν, ἀκόμη οὔτε κι' αὐτὸς ὁ τόσο κοντὰ μας ἀπὸ τεχνικὴν ἀποψη—ὁ μαιευτῆρας τῆς θεατρικῆς ἐποχῆς μας—ὁ Στρίνπεργκ.

Τὰ Βρώμικα Χέρια εἶναι πιὸ κοντὰ στὸ θεατὴ ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔργο τοῦ Σάρτρ πρῶτα, πρῶτα μὲ τὸ θέμα τους κι' ἔπειτα μὲ τὴν τεχνικὴ τους ποὺ εἶναι ἡ παλιὰ, συνηθισμένη τακτικὴ ποὺ δὲν ξενίζει μὰ οὔτε καὶ ἱκανοποιεῖ πιά.

Αὐτὴ τὴ φορὰ εἰσακούστηκαν οἱ ἀπεγνωσμένες μου ἐκκλήσεις πρὸς τὸ Θέατρο Κοτοπούλη, στὴν ἐκλογή τοῦ ἔργου τοῦλάχιστον.

Θάταν πολὺ νὰ περιμένα νὰ ἄλλαζε κι' ἡ σύσταση τοῦ θιάσου.

Μὲ τὸ ὑλικὸ ποὺ διέθεταν ἔκαναν τὸ καλύτερο δηλαδή μιὰ σοβαροφανῆ ἐπιθεωρησια-

κὴ παράσταση κάτι σὰν ἐντιμὴ συγκέντρωση σὲ σπῆτι μετανοούσης Μαγδαληνῆς.

Ὁ μόνος ὠφελημένος ἀπ' αὐτὴ τὴν παράσταση στάθηκε ὁ κ. Γληνὸς ποὺ ἀνάμεσα στοὺς νάνους κόντεψε νὰ πάρει γιγάντιες διαστάσεις.

Ἀγλαΐα Μητροπούλου